

«БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ»

***НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ***

07 березня 2025 року

Тернопіль 2025

УДК 08: 37.014
Б 39

Б 39 Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 березня 2025 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. 566 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 07 березня 2025 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 1 від 07.03.2025 р.)*

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2025

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ***

07 березня 2025 р.

Лебедик Л. В. Роль безпечного освітнього середовища у формуванні шкільним психологом професійних ціннісних орієнтацій учнів.....	с. 205
Лиса О. М. Використання інноваційних навчальних технологій в освітньому процесі.....	с. 209
Литвин А. В., Кухта Ю. О. Проблема безпеки життєдіяльності здобувачів вищої освіти.....	с. 214
Локоткова Л. А., Шелест Л. В., Грищенко А. О. Вплив безпечного освітнього середовища на особистісний розвиток педагогічних працівників та здобувачів освіти.....	с. 219
Магера Т. В. Безпечне освітнє середовище як важливий чинник особистісного розвитку та професійного зростання освітян.....	с. 228
Мандзій Н. І. Створення безпечного середовища в освітньому закладі: теоретичні засади та практичні аспекти.....	с. 233
Мельничук Р. Б. Організація розвивального середовища в сучасному закладі дошкільної освіти відповідно вікової категорії дітей.....	с. 238
Молчанова К. К., Лупаренко С. Є. Емоційне вигорання працівників освіти та шляхи його подолання в умовах воєнного часу.....	с. 240
Онофрійчук Л. О. Безпечне психологічне середовище в процесі підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.....	с. 244
Павлюк О. М. Безпечне освітнє середовище як фактор розвитку особистості педагогічного працівника і здобувача освіти в Україні.....	с. 249
Поліщук Д. В. Розвиток професійно-педагогічної компетентності майбутніх докторів філософії в умовах безпечного освітнього середовища технічного університету	с. 253
Пометун О. І. Що таке травмо-інформована педагогіка і чого вона потребує від вчителя.....	с. 257
Рябовол Л. Т. Відповідальне й етичне використання штучного інтелекту як умова безпечного освітнього середовища.....	с. 261
Сидоренко О. О. Від безпеки до самореалізації: роль освітнього середовища у розвитку творчої особистості здобувачів освіти.....	с. 265

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні / Л. Селіхова та ін. Актуальні проблеми вищої медичної освіти і науки: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю. м. Харків, 8 квітня 2021 р. Харків : ХНМУ, 2021. С. 198–199.
2. Білоусова Н., Соловійов С., Кабачна А. Теоретико-методичні засади оцінки медичних технологій: монографія. Київ: ТОВ «Юрка Любченка». 2023. 220 с.
3. Ісасва О., Хміляр І. Інформатизація навчального процесу у вищих медичних закладах України. Інноваційна педагогіка. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2019. Том 1. Вип.10. С.149–152.
4. Прокопова О., Ляска О., Голіней В. Інноваційна складова у вищій освіті: методотеоретичні підходи та практична реалізація. Журнал «Наукові інновації та передові технології». 2023. № 4(18). С. 517–527.

УДК 37.013:378.091.2

Литвин Андрій Віленович,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології
та педагогіки, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів;

Кухта Юрій Олександрович,

аспірант кафедри практичної психології
та педагогіки, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів

ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Українська система освіти вже три роки функціонує в умовах повномасштабної виснажливої війни і перманентного виникнення пов'язаних з нею надзвичайних ситуацій (повітряні тривоги, обстріли, руйнування інфраструктури, діяльність деструктивних спільнот, псевдомінування закладів освіти, кібербулінг тощо), що є суттєвою загрозою для всіх учасників освітнього процесу. Набули особливої гостроти питання безпеки життєдіяльності, захисту життя та здоров'я людей, культурних цінностей і природного середовища. У разі виникнення ризиконебезпечних ситуацій треба діяти швидко, виважено, рішуче. Тому заклади освіти мають адекватно реагувати на виклики будь-якого характеру та складності [4, с. 20].

Поділяємо думку науковців, які вважають, що навчання, виховання та професійний розвиток майбутніх фахівців нині мають будуватися з урахуванням створення безпечного освітнього середовища та цілеспрямованого формування культури безпеки шляхом системного включення відповідних питань до освітньої компоненти. Становлення належної культури безпеки суспільства, можливе внаслідок перетворення свідомості всіх верств. Освіта при цьому має реалізувати випереджувальний характер, що дозволяє соціуму (професійному колективу, нації, світовій спільноті) перейти від пріоритету гарантування захисту в надзвичайних ситуаціях до запобігання цим ситуаціям, усунення причин загроз, гарантування безпеки життєдіяльності [5, с. 369].

Виховання кожної особистості в напрямі дотримання норм безпечної поведінки здійснюється від моменту народження людини до завершення активної життєдіяльності – батьками, закладами освіти, суспільством, професійною сферою, але відбувається переважно розрізнено, стихійно. Зокрема, система загальної середньої освіти передбачає, що вивчення низки навчальних предметів дає змогу опанувати комплекс метапредметних знань, що складають основу безпечної життєдіяльності. Однак рівень культури безпеки випускників ЗЗСО все ще залишається недостатнім. Засвоєння відбувається переважно на репродуктивному рівні, низьким є розвивальний ефект освітнього процесу, знання школярів мають абстрактно-відсторонений характер і не допомагають осмисленню реальних проблем безпеки. Ще менше освітній процес сприяє формуванню практичного досвіду безпечної поведінки.

Внаслідок цього типовим є стан, коли за наявності знань, умінь і навичок безпечної поведінки громадяни порушують елементарні правила безпеки. Причини такого стану в тому, що традиційна освітня практика не спрямована на формування переконань, мотивів до безпечної поведінки, моральної та світоглядної готовності до безпечної життєдіяльності.

Основними завданнями вищої освіти в контексті формування культури безпеки життєдіяльності є такі:

- прищеплення норм безпечної поведінки; виховання відповідального ставлення до власної безпеки і безпеки інших, дбайливого ставлення до навколишнього середовища, усвідомлення пріоритету безпеки в різних сферах;
- усвідомлення необхідності безпечних умов праці, дотримання екологічних норм;
- розвиток навичок ухвалення грамотних з погляду безпеки рішень в управлінні технологічними процесами, організації діяльності колективу, формування із цих позицій професійно значущих компетентностей персоналу;
- прищеплення настанови на усвідомлене виконання норм і правил трудової та технологічної дисципліни, охорони праці;
- вироблення відповідального ставлення до власної безпеки, безпеки колег і підлеглих, своєї родини й оточення.

Передусім, працівники мають бути обізнаним про сутність і можливі причини виникнення ризиконебезпечних обставин, щоб за необхідності швидко та правильно діяти. Також, вони мають опанувати знання про найдієвіші способи і засоби запобігання та протидії надзвичайним ситуаціям [4, с. 27].

Загалом здобувачі вищої школи мають на високому рівні опанувати культуру безпеки життєдіяльності в побуті, громадському житті та практичній діяльності, щоб формувати в подальшому аналогічні знання, уміння та якості в підлеглих. Від цього нині без перебільшення залежить життя та здоров'я. Науковці справедливо стверджують, що майбутні фахівці мають не просто вивчити основи безпеки життєдіяльності, а усвідомити необхідність бути частиною системи безпекотворення, виховувати і безперервно розвивати в собі сукупність безпекових компетентностей, тобто сформувати особистісну культуру безпечної життєдіяльності та поведінки [6, с. 372].

Безперечно, для цього доцільно перейти на компетентнісну модель навчання та виховання безпечної життєдіяльності з урахуванням вимог особистісно орієнтованого підходу, істотно збільшивши обсяг практичної складової навчання, зокрема за рахунок практикумів, лабораторних робіт,

психологічних тренінгів та ін. Це дасть змогу сформувати поведінкові стандарти, що гарантуватимуть дотримання власної безпеки і безпеки навколишніх в умовах загроз соціальному та природному середовищу.

Для швидкого та безпомилкового реагування на надзвичайні ситуації, які відбуваються під час освітнього процесу, науково-педагогічні працівники ЗВО мають бути обізнаними з технологіями і засобами захисту та мінімізації негативного впливу, зокрема небезпек, пов'язаних із воєнним станом. З початком повномасштабного нападу РФ на нашу країну співробітники Державної служби України з надзвичайних ситуацій розробили рекомендації щодо дій населення в умовах загроз і викликів воєнного характеру [2]; на сайті МОН України та освітнього омбудсмена розміщені правила поведінки суб'єктів освітнього процесу в цих обставинах [1; 3]. При цьому викладачі ЗВО не лише мають бути підготовленими до реалізації безпечного освітнього процесу, а й сформувати у здобувачів мислення, засноване на глибокому усвідомленні принципу безумовності пріоритетів безпеки. Отже, метою освітнього процесу є формування особливого виду культури, який враховує специфіку сучасної людської діяльності – культури безпеки життєдіяльності. Відбуватися це має на всіх рівнях.

Розвиток у ЗВО культури безпеки життєдіяльності на *індивідуальному рівні* передбачає прищеплення мотивів безпечної поведінки, формування цінностей у сфері безпеки; розвиток вроджених і формування набутих якостей особистості, які реалізують можливість успішного запобігання загрозам і небезпекам, а також захисту від них, вироблення знань, умінь і навичок забезпечення заходів із дотримання безпеки у різних сферах діяльності.

На *колективному рівні* формування культури безпеки життєдіяльності охоплює визнання безпеки життєдіяльності однією з провідних цінностей; створення атмосфери психологічної налаштованості на безпеку та її дотримання; розвиток у кожного почуття персональної відповідальності за дотримання безпеки; проведення добору, навчання та підготовки персоналу в

усіх напрямках діяльності, що впливають на безпеку; моральне та матеріальне стимулювання діяльності персоналу, спрямованої на зниження ризиків надзвичайних ситуацій, аварій, загроз; чітку регламентацію дій, передусім пов'язаних з екстремальними умовами, ризиками; контроль за дотриманням трудової та технологічної дисципліни, охорону праці.

На *суспільно-державному рівні* розвиток культури безпеки життєдіяльності має здійснюватися шляхом формування системи громадських цінностей і пріоритетів у питаннях безпеки; соціальної свідомості в царині безпеки життєдіяльності; розвитку нормативного правового поля в площині безпеки; реалізації політики гарантування безпеки суспільства та людини, природної та техногенної сфер; розвитку науки в галузі екології та охорони праці; зниження ризиків, захисту від надзвичайних ситуацій; залучення суспільних інституцій і громадських організацій; удосконалення екологічного виховання; пропагування здорового способу життя, соціальної реклами, громадського та державного управління та стимулювання у сфері безпеки життєдіяльності з урахуванням кращого зарубіжного досвіду, міжнародних угод та ін. Важливо здійснювати моніторинг формування та розвитку культури безпеки у здобувачів освіти і практикуючих фахівців [5, с. 368].

У час воєнного протистояння з непримиренним супротивником, що відкрито прагне знищити не лише нашу державу, а й націю, освіта має виховувати світобачення, адекватне новій епосі. На наш погляд, завдання закладів вищої освіти – використовуючи сукупність педагогічних впливів сформувати і розвинути у здобувачів освіти культуру безпечної життєдіяльності. Це допоможе значно підвищити ефективність безпекових заходів та обороноздатності України в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Безпечне освітнє середовище: як діяти вчителям під час занять при оголошенні сигналу «Повітряна тривога»? Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/bezpechne-osvitne-seredovishche-yak-diyati-vchitelyam-pid-chas-zanyat-pri-ogoloshenni-signalu-povitryana-trivoga> (дата звернення: 16. 20.2025).

2. Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/abetka-bezpeki/diui-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojenного-xarakteru>
3. Дії учасників освітнього процесу в разі надзвичайних ситуацій. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/dii-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu-v-razi-nadzvychnaynykh-sytuatsiy/2022/01/18/>
4. Коломієць А. М., Коломієць Д. І., Івашкевич Є. М. Стратегії організації освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій: аналіз закордонного досвіду та можливості імплементації в Україні. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. Вип. 68. С. 19–32.
5. Литвин А., Коломієць А., Федюк Г. Формування культури безпеки життєдіяльності здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70, т. 1. С. 363–370.
6. Савченко А. Г. Формування культури безпеки сучасної студентської молоді у закладах вищої освіти. Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23–24 квітня 2020 р. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2020. С. 371–373.

Локоткова Людмила Анатоліївна,
викладач кафедри педагогіки, психології
та менеджменту освіти, методист відділу
психологічної підтримки та
ментального здоров'я КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних
кадрів», м. Біла Церква;
Шелест Леся Василівна,
викладач кафедри педагогіки, психології
та менеджменту освіти, методист відділу
психологічної підтримки та
ментального здоров'я КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних
кадрів» м. Біла Церква;
Грищенко Анна Олександрівна,
методист відділу загальної середньої
освіти КНЗ КОР «Київський обласний
інститут післядипломної освіти
педагогічних кадрів», м. Біла Церква